

Onderzoek naar de entomologische fauna in boomstompen (Provinciaal domein «Het Leen», Oost-Vlaanderen, 1983-1986)

door

R. DALL'ASTA

Abstract. Studies on the entomofauna in tree trunks (Provincial domain «Het Leen», East-Flanders, 1983-1986). During 1983-1986 32 tree trunks (esp. *Picea* and *Larix*) were studied in order to draw a list of the insects living in this substrate. 61 species were sampled. The absence of typical pineforest-species is remarkable: neither specimens of *Strangalia* or *Leptura* (Cerambycidae), nor *Formica rufa* L. were found, and only few Collembola were seen. It is obvious that we have to do with a young forest at the beginning of its evolution.

Résumé. Étude de la faune entomologique des souches (Domaine provincial «Het Leen» (Flandre orientale): 1983-1986). Trente-deux souches (Principalement *Picea* et *Larix*) ont été étudiées entre 1983 et 1986, au niveau de la faune entomologique qu'elles contenaient. 61 espèces furent dénombrées. Il est remarquable de constater l'absence d'indicateurs de forêt de résineux: pas d'exemplaires de *Strangalia* ou de *Leptura* (Cerambycidae), pas de trace non plus de *Formica rufa* L. et très peu de Collemboles. Il est évident qu'il s'agit d'une jeune forêt qui s'en trouve encore au début de son évolution.

1. Situering van het onderzoek

Het laatste luik van het «Leen»-onderzoek omvat een overzicht van de entomofauna van de boomstompen, en meer specifiek van *Picea abies* en *Larix*, die binnen het gebied niet alleen relatief méér voorkomen dan loofboomstompen, maar ook faunistisch rijker zijn. Het onderzoek breidt zich uit over de winterperiodes 1983-1984, 1984-1985 en 1985-1986 omdat in het betreffende habitat-type de densiteit aan Arthropoda aanzienlijk hoger ligt dan in de zomertijd. Er werden in totaal 32 stompen onderzocht, gaande van halfverweerde tot volledig vermolmd exemplaren, verspreid langs de wegbermen in het noordwestelijke deel van het studieterrein.

2. Methode

Voor de inventarisatie werd gebruik gemaakt van een insektenzeef (maaswijdte 7 mm) waarin de losliggende schors, de molm en de randvegetatie (mos, graspollen e.d.) grondig werden uitgezeefd. Het zeefsel werd gedroogd in berlese-apparaten. De insekten werden niet alle geprepareerd: alleen de faunistisch interessante soorten werden gefixeerd in alcohol 70° of op etiketten gekleefd.

3. Verwerking van de inventaris

A. Predatoren: de Carabidae en Staphylinidae zijn op enkele uitzonderingen na geen typische schorsbewoners; het geldt overwintelaars, waaronder wij zeer veel hydrofiele soorten onderscheiden, wat verklaard wordt door het groot aantal vijvers en slootjes dat het gebied omvat.

Carabidae

	vk	f	ff(*)
<i>Notiophilus palustris</i> DUFTSCHMID	x		
<i>Dyschirius globosus</i> HERBST	x		
<i>Metallina lampros</i> HERBST	x		
<i>Bembidion assimile</i> GYLLENHALL	x		
<i>Lorocera pilicornis</i> FABRICIUS		x	
<i>Pterostichus strenuus</i> PANZER	x		
<i>Agonum assimile</i> PAYKULL	x		
<i>Agonum thoreyi</i> var. <i>puella</i> DEJEAN		x	
<i>Amara plebeja</i> GYLLENHALL	x		

Staphilinidae

	vk	f	ff
<i>Phloeonomus pusillus</i> GRAVENHORST	x		
<i>Syntomium aeneum</i> MUELLER		x	
<i>Trogophloeus rivularis</i> MOTSCHLER	x		
<i>Omalius rivulare</i> PAYKULL	x		
<i>Arpedium quadrum</i> GRAVENHORST	x		
<i>Proteinus brachypterus</i> FABRICIUS	x		
<i>Oxytelus rugosus</i> FABRICIUS	x		
<i>Philontus discoideus</i> GRAVENHORST	x		
<i>Philontus laminatus</i> CREUTZER	x		
<i>Philontus varians</i> var. <i>agilis</i> GRAVENHORST		x	
<i>Philontus mannerheimi</i> FAUVEL	x		
<i>Philontus fuscipennis</i> MANN	x		
<i>Philontus sanguinolentus</i> GRAVENHORST	x		
<i>Philontus marginatus</i> STROEM	x		
<i>Medon brunneum</i> ERICHSON	x		
<i>Lathrobium brunnipes</i> FABRICIUS	x		
<i>Xantholinus punctulatus</i> FABRICIUS	x		
<i>Ontholestes tessellatus</i> LINNAEUS	x		
<i>Conosoma pubescens</i> GRAVENHORST	x		
<i>Stenus brunnipes</i> STEPHENS	x		
<i>Stenus clavicornis</i> SCOPOLI	x		
<i>Tachyporus hypnorum</i> FABRICIUS		x	
<i>Geostiba circellaris</i> GRAVENHORST	x		
<i>Atheta aterrima</i> GRAVENHORST	x		

Besluiten :

-Typische schorsbewoners zijn : *Trogophloeus* en *Arpedium*, beide interessante soorten die blijkens de literatuur slechts plaatselijk voorkomen.

-De Carabidae die op de lijst staan vermeld, zijn alle zeer vochtigheidsminnend; alleen *Metallina* en *Amara* komen op drogere terreinen voor.

-Merkwaardig is het groot aantal *Philontus*-soorten die doorgaans copro- en necrofiel zijn.

(*)vk : komt voor (1 tot 5 ex.)

f : frekvent (6 tot 10 ex.)

ff : zeer frekvent (11 tot 100 ex.)

B. Phytofage en antofage soorten

	vk	f	ff
<i>Strophosomus melanogrammus</i> FORSTER	x		
<i>Orchestes fagi</i> LINNAEUS	x		
<i>Trachyphloeus bifoveolatus</i> BECKER	x		
<i>Haltica lythri</i> AUBÉ	x		
<i>Longitarsus anchusae</i> PAYKULL			x
<i>Apion pallipes</i> KIRBY	x		
<i>Olibrus aeneus</i> FABRICIUS		x	

Besluiten ;

De lijst omvat Curculionidae, Chrysomelidae, Apionidae en Phalacridae. In de «Atlas» van L. AUBER, wordt *Apion* beschouwd als familie, in de oudere werken als genus van de Curculionidae. Het genus *Longitarsus* is een typisch bewoner van vochtige graslanden en beemden; de vermelde soort is zeer talrijk waargenomen. *Olibrus aeneus* F. (Phalacridae) is pollener op *Matricaria*. *Strophosomus* komt vanaf april zeer veel voor in de bladoksels van loofhout (eik, kastanje). *Trachyphloeus bifoveolatus* BECK. vreet aan de wortels van de bodemvegetatie; deze soort is eveneens vermeldenswaardig door haar verborgen levenswijze, waardoor zeer weinig exemplaren worden waargenomen.

C. Schorsbewoners

	vk	f	ff
<i>Rhizophagus ferrugineus</i> PAYKULL	x		
<i>Rhizophagus dispar</i> PAYKULL	x		
<i>Cerylon histeroideus</i> FABRICIUS	x		
<i>Forficula auricularia</i> LINNAEUS	x		
<i>Myrmica laevinodis</i> NYLANDER	x		
<i>Tachypodoiulus albipes</i> KOCH		x	

Het betreft hier vertegenwoordigers van de Nitidulidae en Colydiidae, alsook de alombekende oorworm, de rode wegmier en de witpootmiljoenpoot. Alle soorten zijn zeer algemeen; *Myrmica* nestelt bij voorkeur in de stopen van *Larix*.

D. Humusbewoners

	vk	f	ff
<i>Euplectus fischeri</i> AUBÉ	x		
<i>Pselaphus heisei</i> HERBST	x		
<i>Cephenium thoracicum</i> FABRICIUS	x		
<i>Neuraphes elongatulus</i> MUELLER	x		
<i>Ptenidium nitidum</i> HEER	x		
<i>Corticarina gibbosa</i> FABRICIUS			x
<i>Atomaria analis</i> ERICHSON	x		
<i>Agathidium atrum</i> PAYKULL	x		

Euplectus en *Pselaphus* (Pselaphidae) zijn faunistisch zeer interessant door het gering aantal verspreidingsonderzoeken dat aan deze familie is gewijd. *Corticarina* is in honderden exemplaren waargenomen.

E. Occasionele overwinteraars

	vk	f	ff
<i>Pullus ferrugatus</i> MOLL	x		
<i>Coccinella septempunctata</i> LINNAEUS	x		
<i>Philoscia muscorum</i> SCOPOLI		x	
<i>Saldula saltatoria</i> LINNAEUS		x	
<i>Cryptopleurum minutum</i> FABRICIUS	x		
<i>Cercyon haemorrhoidale</i> FABRICIUS	x		

Pullus (Coccinellidae) is weinig verspreid in ons gebied en komt voor op jonge eiken. *Philoscia* (mospissebed) is uiterst algemeen en is samen met *Corictarina* de meest voorkomende soort in het habitat.

Algemeen besluit

Het onderzoek totalizeert 61 soorten. Opmerkelijk is de afwezigheid van indicatoren van het naaldwoud :

- geen larven of adulten van *Strangalia*, *Leptura* (boktorren)
- geen spoor van *Formica rufa* L.
- zeer weinig Collembola (enkele sporadische onvolwassen ex.)

Het is duidelijk dat het een jonge bosformatie geldt die nog in het beginstadium van haar evolutie staat. Enkele faunistisch boeiende soorten niet te na gesproken, is het resultaat weinig rijk aan verrassingen.

Dall'Asta R. : Zonnebloemstraat 25, B-9900 Eeklo

Boekbespreking

Van Boven, J.K.A. & A.A. Marbelis : *De mierenfauna van de Benelux (Hymenoptera : Formicidae)* 16,5 x 21 cm, 64 p., 181 tekstfiguren, Wetenschappelijke Mededeling nr. 173 van de K.N.N.V., B. Hoogenboomlaan 24, NL-1718 BJ Hoogwoud, 1986, geniet, 15,- gulden (ledenprijs 12,- gulden), te bestellen door het gepaste bedrag te gireren op postrekening 130.28 onder vermelding van wat verlangd wordt.

Dit is de derde geheel opnieuw bewerkte en vermeerderde druk van WM 30. In vergelijking met vele andere insektenfamilies kunnen de mieren in de Benelux als een betrekkelijk soortenarme groep worden bestempeld. Het is voor iemand die met de studie van mieren begint dan ook ontmoedigend om te moeten bemerken hoe moeilijk het niettemin is om de soorten uit bepaalde genera met zekerheid te determineren. In deze nieuwe uitgave is het aantal afbeeldingen verdrievoudigd t.o.v. het aantal in WM 30. Ook de tekst werd uitgebreid met enkele nieuw ontdekte soorten en met vele ecologische gegevens. De tweede auteur heeft de tekst aangevuld met recente vindplaatsgegevens uit Nederland.

In deze WM 173 worden 22 genera en 65 soorten besproken. Na enkele inleidende hoofdstukken over ecologie, koloniestichting, verzamelen en prepareren en de morfologie, volgen determinatietabellen respectievelijk tot op de onderfamilies, de genera en de soorten. Van elke soort worden de uiterlijke kenmerken besproken. Er wordt aangegeven op welk bodemtype de soort leeft, waar en hoe ze haar nest bouwt, hoe de dieren zich gedragen en waar de soort verspreid is in België en Nederland. Helaas is de mierenfauna van Luxemburg slecht onderzocht, maar men kan veronderstellen dat deze fauna sterke gelijkenis vertoont met die van de Belgische Ardennen, die verhoudingsgewijs goed is onderzocht.

W.O. De Prins